
La família Trilla i el sepulcre del cavaller Asbert, (†1334) de Vilanova de la Muga

Per JOSEP M. MARQUÈS i ÈRIKA SERNA

Aquesta nota reuneix les referències que hem pogut aplegar a l'Arxiu Diocesà de Girona a l'entorn de la família Trilla, junt amb un dibuix del segle XVII inèdit, de la sepultura d'Asbert, que guardà l'església parroquial de Vilanova de la Muga.

Es tracta d'una nissaga que tingué les seves arrels a Vilanova de la Muga, tot i que la majoria de referències documentals que ací s'aportaran il·lustren fets localitzats fora de la casa pairal; és obvi que aquesta no es posés en venda ni es discutís la seva possessió. Es pot pensar que la seva residència fou el mas dit “de les Torres” de Vilanova, casa fortificada d'origen medieval referida per Badia Homs a la seva obra *Arquitectura medieval de l'Alt Empordà*, de la qual no s'han documentat els posseïdors. Un membre de la família arribà a l'episcopat i un altre governà la ciutat de Càller (Sardenya) per la corona d'Aragó; al marge de moments excepcionals, la recomposició de la genealogia permet de constatar com fou fructífer per certes cases del s. XIV el govern de feus, tal vegada geogràficament dispersos, i l'adquisició de delmes. La família cridà l'atenció de Jaume Marquès i Casanovas, que li dedicà un capítol del seu llibre *Maçanet de la Selva* (Maçanet, 1983); en aquesta població tingueren estada al casal conegut avui com el “palau de Foixà”. També en recollí esments S. Sobrequès, a *La guerra civil catalana del segle XV* (Barcelona, 1973). Ara podem donar dades molt més abundants.

Les grafies del nom Arbert oscil·len entre aquesta i Asbert. Les unifiquem com a Asbert, la més freqüent.

Més importància tenen les variacions del cognom. Sempre inclogué l'article salat: “sa Trilla”, però en algun moment l'aglutinà en la forma Satrilla, que n'amaga l'origen. Trilla es pot convertir en “Tria”, i l'article pot prendre grafies que donen origen a Zatria i Çatria, cognoms que hom ha atribuït al bisbe de Girona Jaume (†1374). En canvi, el conegut nobiliari de Julio Atienza coneix dues famílies nobles, que indexa respectivament com a Satrilla i Zatrilla, si bé els atribueix armes molt semblants. Ens sembla del cas d'expressar el desideràtum que hom torni a la grafia original.

I. LA FAMÍLIA TRILLA

Sigles: Delmes = Josep M. Marquès, *Escriptures de delmes*, inèdit. Capmany = ADG, Mitra, calaix 5, núm. 4. G = ADG, *Notularum*. M = ADG, Manuals. MS = Jaume Marquès i Casanovas, *Maçanet de la Selva*, Maçanet, 1983. PA = ADG, Pia Almoina. PM = Josep M. Marquès, *Pergamins de la Mitra*, Girona, 1984. RC, ADG, *Cartoral de rúbriques vermelles*. SD = Josep M. Marquès, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona, (924-1300)*, Barcelona, 1997. U = ADG, *Litterarum*. És útil, per a la majoria dels fons referits, Josep M. Marquès, *Arxiu Diocesà de Girona. Guia-inventari*, Girona, 1998.

1. Un **Asbert de Trilla** fou testimoni el 1237 en una definició de masos de Vilaür a favor del monestir de Sant Daniel (SD 162).

Fills: Berenguera i Simó.

Berenguera de Trilla, monja de Sant Daniel des de 1256 (SD 250), rebé del seu germà Simó el 1276 el mas Torrent de Sant Gregori (M-0, f 27) cabiscola des de 1282 (SD 348), obrera des de 1283 (SD 351). Assolí una notable longevitat, per tal com el 1313 ocupava la dignitat de priora del mateix monestir (RC, 9).

2. **Simó de Trilla**, cavaller († abans de 1323).

Com s'ha indicat, el 1276 cedí un mas de Sant Gregori a la germana monja. Quan vengué el 1278 el delme d'Estanyol a Pere Net, mercader de Girona per 2.500 sous (PM 338; referència a un plet posterior sobre aquesta transacció, U-1, f 16), es digué que era "cavaller de Calonge"; un mes més tard vengué al bisbe el de Castellar de la Selva per 1.020 sous (PM 339). Cedí el 1280 drets sobre el delme d'Ullastret (CC 504; PM 349). Rebé el 1282 la firma del bisbe per delmes de Vall-llobrega, Maçanet de la Selva, Sils i Maçanes (Delmes, II, f 6). Abans de 1285, vengué també una part del de Vilobí, que comprà Joan Fresolf per dotar un benefici (Escriptures de delmes I, f 67v; RC, 107). Fou testimoni d'un acte sobre els delmes de Garriguella, el 1290 (CC 517), i d'un altre, sobre els delmes de Vilanova de la Muga, el 1301 (CC 524). Són actes prou nombrosos per fer adonar de la importància de les inversions en delmes. Les vendes eren fetes per pagar deutes, o bé per reinvertir en altres llocs? La segona alternativa resulta més versemblant, atesa la trajectòria posterior i pròspera de la família.

Posseï béns que li vingueren del seu nebot, Simó d'Aguilar.

a) Entre ells es poden assenyalar el mas Palau de Brunyola, i unes bordes dependents d'aquest, que Simó d'Aguilar havia capbrevat a l'Almoina del Pa de la seu el 1285 (PA, 1147). Simó de Trilla els capbrevà el 1291 (PA, 1152) i 1304 (PA, 1158). La seva administració la tenia arrendada a en Ros de Pineda i a Pere Vilar d'Hostalric, 1292 (PA, 1151).

b) També provenia de Simó d'Aguilar la part dels delmes de Maçanet de la Selva, Maçanes i Sils, que el bisbe li firmà el 1282 contra pagament de 500 sous (Escriptures de delmes II, f 6).

c) El feu de Vila-romà que havia posseït Arnau de Ribera, cavaller de Calonge; d'ell passà per compra a Simó d'Aguilar, i d'aquest, per llegat, a Simó de Trilla. (Capmany, f 114).

d) El capmàs d'Aguilar, a Vall-llobrega.

Comprà a Bernat de Menola una part del delme de Maçanes, i en rebé la firma del bisbe el 1313 per 400 sous (Capmany, f 20 = PM, núm. 660).

Fills: Simó i Asbert. Nebot: Simó d'Aguilar (G-3, f 222v).

Simó de Trilla pel setembre de 1317 emancipà el seu fill Simó, i li féu heretament del capmàs Aguilar de Vila-romà i Vall-llobrega, amb reserva de 6.000 sous que aquest li hauria de pagar quan complís catorze anys. L'acte podia produir-se en vista d'una expedició militar; el fill era menor d'edat i restà sota la tutela de Guillem de Déu, jutge de Girona (Protoc Capmany, f 114). Potser morí en l'expedició, i certament havia finat abans de 1323 i potser ja abans de 1321, atès que aleshores el seu fill vengué el mas Palau de Brunyola.

3. **Simó II de Trilla**, conegut com Simó, fill del cavaller. Nascut cap a 1305, ja que el 1317 no havia complert els 14 anys. Casat amb Sança abans de 1321 (PA, 857), tenia un fill (Simó III) del qual féu d'administrador el 1323, en capbrevar el mas i força d'Aguilar al bisbe (Capmany, f 114).

Amb el nom de Simonet de Trilla fou testimoni el 1317 de la capbrevació dels delmes de Palau-saverdera (CC 568). Vengué a l'Almoina una part del mas Palau de Brunyola el 1321 pel preu de 800 sous (PA, 857; G-3, f 68). Tenia el 1323 el feu de Vila-romà (RC 165; G-3, f 222v) que els marmessors del bisbe Guillem de Vilamarí vengueren al bisbe Pere de Rocabertí. El 1324, com a procurador de la seva neboda Ermessenda, filla i hereva de Berenguer de Llançà, reconegué tenir per al bisbe una part del delme de Pau (Capmany, f 119 = PM, 907).

Morí el 1334, i fou enterrat a Maçanet de la Selva (MS, 211), on residia almenys des de 1329 i on es conserva la seva làpida sepulcral (el llibre de Marquès Casanovas en dóna fotografia). Segons aquesta, havia assolit el títol de cavaller, que en la documentació manejada per nosaltres no portà mai.

3. **Asbert de Trilla** "de Vilanova", germà de l'anterior. Fou testimoni d'un acte sobre el delme de Garriguella, 1315 (CC 551). Capbrevà, a títol de fill de Simó de Trilla cavaller, delmes de Palau-saverdera el 1317 (CC 568 = Capmany, f 58). Fou testimoni de la venda del bovatge del comtat d'Empúries el 1317 (RC, 39). Segons la làpida que presentem, hauria mort el 1334, el mateix dia que la seva esposa, de nom probablement Guillema.

No coincideix amb l'Arbert de Trilla que canvià el nom en el d'Arbert de Vilatenim, en heretar Ramon de Vilatenim; és conegut perquè l'herència incloïa delmes que calia fer firmar pel bisbe. Arbert de Vilatenim fou excomunicat en no obtenir la firma, i rebé l'absolució el 1335 (G-10, f 77v). De fet hom troba una firma concedida pel bisbe el 1339 a un Asbert de Trilla, de diversos delmes de Peralada i Cabanes, adquirits en diversos moments, per la qual el beneficiari pagà 1.000 sous (Capmany, f 161v = PM, núm. 1.080).

4. **Simó III de Trilla**, fill de Simó II, nascut abans de 1323, mort abans de 1354.

Citat el 1323, com a fill de Simó II (Capmany, f 114). La mort consta perquè el seu fill Asbert pledejava el 1354 el delme de Vila-romà (G-28, f 127v). El 1341 obligà béns (quins) de Vila-romà i Vall-llobrega per dotar un benefici a Fenals (U-6, f 89v); el benefici, amb tot, sembla que no arribà a plena institució. A ell i el seu fill Asbert intimà el bisbe el 1345 ordre de no fer la guerra a Guillem Girbau, de la Sala (U-9, f 133v). El 1349 residia a Maçanet de la Selva, i allí li fou comunicada la voluntat del bisbe, que capbrevés el mas Aguilar de Vila-romà (U-12, f 67); presentà ja el 1348 un benefici de la parròquia, a títol de tutor de Ramon de Marata (M-7, f 10v).

En el seu testament féu deixes pies per un import total de 2.500 sous. El 1364 el bisbe emparà al seu fill Asbert el delme de Vila-romà per assegurar-ne la satisfacció (U-47, f 90v) 1366 (M-10, f 71v). Les liquidà el fill, Asbert.

Fills: Asbert, que fou cavaller i governador de Càller; Berenguer, mort abans de 1352 i Beatriu, que consta com a difunta el 1365 (Els deduïm de G-47, f 42).

5. **Jaume de Trilla**, que fou bisbe de Girona 1369-1374.

Atès que no consta la seva filiació, aquesta s'ha de deduir de la seva edat. Prengué possessió d'una canongia de la seu obtinguda per butlla papal el 30 d'abril de 1328 (G-6, f 179v). És problemàtic, doncs, que pogués ser fill de Simó II, nascut cap al 1305, perquè, encara que pogués haver assolit la canongia amb 10 anys i haver nascut el 1318, la tradició el considerà fill d'Asbert de Trilla de Vilanova, com ho abona l'escriptura que donem en apèndix.

Tingué la pabordia d'Agost a la seu, 1330 (U-4, f 113v). Tot i que en principi les pabordies s'assignaven anualment, hem pogut comprovar que Jaume tingué aquesta en forma contínua, almenys fins al 1345 (G-13, f 13v; G-15, f 15; U-9, f 112v-113). Única missió pública que se li encomanà essent simple canonge fou la de missatger del bisbe a l'infant Ramon Berenguer, comte d'Empúries el 1348 (U-11, f 155). Aquest mateix any s'ocupà de l'administració de l'obra de la seu (G-21, f 133v). Posséi també la pabordia de Tordera de Sant Feliu de Girona i la capellania de Salt (M-8, f 123v). Les pabordies li donaven dret a designar un cert nombre de rectors de parròquies, com Montcal (M-5, f 8), Ollers (M-5, f 11v), Vilatenim (M-5, f 19v), Salt (M-8, f 123v) i Caldes de Malavella (M-8, f 127), dret que li hauria permès de constituir una bona xarxa d'influències entre els que es beneficiaren de les seves decisions i els que procurarien captar-se la seva benvolença per poder ser afavorits en el futur.

Ardiaca de la Selva, des de 1349 (G-22, f 134), hagué d'assignar les rendes de l'ardiaconat per pagar deutes, segurament contrets amb la cúria papal per l'expedició del nomenament, els anys 1350 i 1351 (G-23, f 132; G-25, f 21v). El 1354, el papa li concedí de poder cobrar les rendes de la seva prebenda mentre estigués al servei personal de Jaume, fill del comte Pere de Ribagorça i canonge de Barcelona (G-30, f 13). Passà el 1356 a estudiar a Montpeller, on tingué com a professor Guillem Colom (G-36, f 13v).

Continuà estudis de dret encara el 1357 (G-38, f 19). Es tractaria d'estudis complementaris, ja que en la seva biblioteca hi figuraven d'abans un *Decretum* i unes *Decretals*, que havia empenyorat el 1348 per 100 florins (G-20, f 133v).

De retorn a Girona, el maig de 1362, hom li segrestà les rendes, per no haver pagat talles ni subsidis, i per no haver satisfet una quantitat de 160 florins que s'havia compromès a satisfer a la cambra papal a través de Francesc Joan Manaldi de Florència, mercader llombard d'Avinyó (U-42, f 120v; M-8, f 50v); es tractaria encara del preu a pagar per les butlles de l'ardiaconat.

Ser deutor de banquers papals no era cap taca infamant; el juliol d'aquell mateix 1362, el capítol de la seu l'elegí vicari general en seu vacant (G-42, f 158v; U-44, f 7). El bisbe Vallterra el confirmà en el mateix càrrec el 1363 (U-49, f 189) i el comissionà per aplegar els llegats pius de la diòcesi (U-50, f 35); un nou nomenament de vicari general en absència del bisbe es produí el 1364, i en aquesta ocasió es féu constar que posseïa un ardiaconat de Mallorca (M-9, f 109 i 112v). Per l'octubre de 1362 s'havia ocupat de fer de sots-col·lector de la cambra papal (G-43, f 39). El mateix bisbe Vallterra l'envià a les corts el 1365, per gestionar-hi afers de la jurisdicció eclesiàstica (G-44, f 195). Els anys 1365-1366 hom el prengué com a àrbitre en conflictes de tema beneficial (G-47, f 7-9; G-49, f 31).

Aconseguí l'episcopat pel març de 1369, succeint el bisbe Vallterra (Obediència dels canonges, G-51, f 78). No hi ha dubte que en el nomenament pesà més la cort reial i la cúria pontifícia que no pas el capítol de la seu; no s'ha conservat notícia d'una elecció feta per la corporació catedralícia. Havent de traslladar-se a Montpeller per acompanyar la infanta Joana de França, filla de Felip IV, esposa del príncep Joan d'Aragó (agost de 1371), prengué a préstec per les despeses del viatge la quantitat de 500 florins (G-55, f 42). L'objectiu del viatge es frustrà, perquè Joana morí, trobant-se a Béziers.

El govern del bisbe Trilla fou breu, a causa d'una mort prematura. El bisbe morí el dia 1 de març 1374 (U-62, f 57v). Havia tingut com a vicaris generals Jaume Albert i Ramon Albert, preveres de capítol (1369-1371); Miquel de Santjoan (1369-1370) i Guillem de Vilagaià (1370-1373). No arribà a practicar una visita pastoral completa, sinó que es limità a inspeccionar la seu, les parròquies de la ciutat i algunes de la rodalia immediata de Girona (P-143).

6. Asbert de Trilla, cavaller i hereu de Simó III de Trilla, espòs d'Antígona.

El 1352, el bisbe li firmà el delme de Palau-saverdera, rebut en llegat del seu germà, Berenguer de Trilla (Capmany, f 188). Aquest personatge, funcionari reial, havia estat empresonat pel comte d'Empúries el 1345 (MS, 212) i potser fou ajusticiat. Asbert pledejà el 1354 amb el bisbe el delme de Vila-romà (G-28, f 127v); el plet acabà el 1355 satisfent els drets de firma, per un total de 10 lliures (G-32, f 64v). S'apoderà el 1354 de blat que hom havia dipositat a la capella de Vila-romà (U-23, f 69v). Posseïa el 1355 la meitat del delme de Maçanes (U-26, f 65).

Obligà el delme de Vila-romà per pagar llegats del seu pare Simó, per un total de 2.500 sous, i, en no satisfer-los, li fou emparat el 1364 (U-47, f 90v). Obligà també drets el 1365 per assegurar el cobrament de pies deïxes fetes per la seva germana Beatriu, pel seu germà Berenguer, i per Brunissenda, esposa d'aquest darrer, per un total de 415 sous (G-47, f 42v). Governador de Càller, a Sardenya, el 1365, prengué alguns eclesiàstics com a procuradors dels seus interessos a Girona (U-54, f 101). Com és sabut, el govern del districte de Càller comprenia les províncies de Càller, Arborea, Barbaja i Gal-lura, i d'ací prové que en alguna ocasió els documents giro-nins l'anomenin "governador de Càller i Gal-lura". Fem aquest advertiment perquè el segle XVI la família obtingué un títol nobiliari a Cúller, una altra localitat de Sardenya, que cal no confondre amb el districte suara referit. El bisbe li envià allí 200 migeres d'ordi, 1370 (G-53, f 70). Marquès Casanovas, amb tot, reporta informacions segons les quals el 1372 hauria estat governador del castell de Perpinyà i hauria rebut una recompensa reial de 3.000 sous per haver apaïvat allí un avalot (MS, 215). El 1392 viatjà a Còrsega a animar els partidaris d'Aragó, en especial Arrigo de la Rocha, i al final del mateix any se li encomanà, junt amb altres, d'organitzar a Barcelona una expedició naval a Sardenya (Zurita, *Anales de la Corona de Aragón*, lib. X, cap. 51).

Féu bastir una capella dels sants Joan Baptista, Jordi i Francesca a Vilanova de la Muga, on es permeté de celebrar missa el 1374, mentre ell continuava tenint el títol de governador de Càller (U-62, f 49v-50 i 52v). La referida capella obtingué indulgències papals el 1376 (Quesitòries 1, f 80v). No pot determinar-se si es tractava d'una capella exempta, com sembla més versemblant, o bé d'una capella lateral de l'església, de la qual avui no resta cap indici. Ell o un homònim seu era castlà del castell de Verdera, del comtat d'Empúries, entre els anys 1370 i 1374; en la darrera data el comte recuperà totalment el castell (MS, 215).

Hom concedí llicència per enterrar-lo dins de l'església de Vilanova el 1406 (U-106/2, f 62). L'havia precedit la seva esposa Antígona, per la qual es donà llicència d'enterrament el mes d'abril de 1404 (U-104/2, f 29v).

Una filla seva, de nom Blanca, casà amb Joan Montanyans, del llinatge dels senyors d'Horta (Barcelona), i el succeí en els béns de Maçanet de la Selva (MS, 215).

7. Asbertí o Asbert de Trilla, donzell de Vilanova, fill d'Asbert de Trilla cavaller, espòs de Constança.

Féu de procurador de les monges de Santa Margarida de Roses, 1368 (G-50, f 84v). Obtingué del procurador de l'ardiaca de Rabós l'ús de la casa de l'ardiacaonat, 1369 (G-51, f 86). Nebot del bisbe Jaume, li féu de procurador per cobrar multes, 1370 (G-53, f 69v). La seva esposa Magdalena féu un préstec de 47 lliures al bisbe, restituint el 1371 (G-54, f 57). El seu oncle bisbe li comprà un rocí, 1373 (G-54, f 158; garantia del pagament, dies abans de la mort del prelat, M-14, f 121). Comprà el delme d'Olives a Peralada per 9.000 sous, 1380 (PM, núm. 1.390). Aquest delme fou venut el 1427 pel preu de 880

lliures a Dalmau de Rocabrúna, donzell de Peralada, i recomprat el 1443 per Constança, viuda d'Asbert de Trilla de Vilanova (PM, núm. 1.576).

Les intervencions públiques d'Asbert, "muy valeroso caballero" segons Zurita, se centraren entorn del compromís de Casp. Féu d'ambaixador entre els parlaments previs, i fou elegit capità per a la seguretat de la vila durant l'elecció de rei, junt amb Pedro Martínez de Marcilla (Zurita, *Anales*, lib. XI, cap. 40, 55 i 67). El rei Ferran I el nomenà el 1412 governador de l'Alguer (Zurita, l. cit., lib. XII, cap. 2).

8. **Asbert de Trilla**, senyor de Vilanova.

Acudí el 1454 a les corts de Barcelona en companyia dels nobles empordanesos, i patí l'assassinat de la seva esposa i la seva tia a Vilanova de la Muga, en la revolta de 1455 (Sobrequés, *La guerra civil catalana del segle XV*, Barcelona, 1973, I, 73; II, 135).

9. **Jaume Francesc sa Trilla**, citat el 1463.

Jaume Francesc sa Trilla, dit de vegades Francesc, reconegué el 1463 al bisbe el delme d'Olives a Peralada (Mitra, c. 11, núm. 31, f 6). Per la seva mort intestada l'heretà el seu parent més pròxim, Francesc de Santceloni, ciutadà de Girona. L'hereu d'aquest, Pere Francesc de Santceloni, en rebé la firma el 1498 (Mitra, c. 5, núm. 5, f 22).

Des de 1463, no s'han trobat més notícies de la família a l'Arxiu Diocesà de Girona.

Recentment la canònica de Sant Feliu de Girona ha estat objecte d'enrunament d'una construcció que s'adossà a la part de migdia del temple al segle XIX. Ara, entrant a l'esquerra, unes arcades cegues han estat alliberades d'arrebossat, i han deixat a la vista deu osseres, les quals ha estudiat Josep M. Marquès.⁽¹⁾ Entre aquestes hi figura la de Jordana de Trilla, morta el 27 de gener de 1295, i la seva filla Astorga, finada el 28 de setembre de 1302. Aquesta ossera, però, no conté cap dibuix de les enterrades, només un text o epitafi en quatre línies i dos escuts amb el signe del roser, a banda i banda.

II. LA SEPULTURA D'ASBERT DE TRILLA I LA SEVA CERTIFICACIÓ NOTARIAL

En aquest petit article donem notícia d'un facsímil del sepulcre del cavaller Asbert de Trilla (†1334) a l'església parroquial de Santa Eulàlia de Vilanova de la Muga. L'estudi d'aquests objectes arqueològics a Catalunya és encara reduït si el comparem amb el que es té en altres punts de la penín-

1. MARQUÈS I PLANAGUMÀ, Josep M., "Redescobriments d'inscripcions medievals a Sant Feliu de Girona" a *Revista de Girona*. Girona. Diputació de Girona, 191, (1998), pàg. 37.

Reproducció en facsímil del sepulcre del cavaller Asbert de Trilla († 1334) a l'església parroquial de Vilanova de la Muga.

sula Ibèrica. El món funerari medieval és un tema que ha començat a tenir un cert interès a Catalunya d'ençà poques dècades i, en part, centrat en l'estudi dels sepulcres amb valor artístic o històric per la fama de les persones que hi ha enterrades.⁽²⁾ Els estudis dels documents d'arxiu han d'anar acompanyats amb l'anàlisi arqueològica que corrobore i/o completi les dades obtingudes del buidatge dels documents, però només en el cas que sigui possible, ja que la del personatge que aquí ens ocupa no ha arribat als nostres dies.

El document bàsic és excepcional i no coneixem cap més cas de document notarial similar. La transcripció d'inscripcions sepulcral per part de notaris és més freqüent; es tractava de documents que podien tenir interès històric i genealògic. Allò que és excepcional és que el feudatari públic unís al seu acte un dibuix de la làpida transcrita. Una escriptura feta pel notari figuerenc Miquel Gaspar i Casamitjana datada el 24 de febrer de l'any 1617 ens descriu aquesta sepultura i en dona fe.⁽³⁾ La intitulació de l'escriptura, que no coincideix amb les de contractes que originàriament havien d'autenticar els notaris, detalla el peticionari immediat i el destinatari final. Fou encarregada a requeriment de Miquel Pujades i Vilar, assessor i comissari general de la vila de Castelló d'Empúries i del mateix comtat i cosí germà per part de mare de Jeroni Pujades i del comte de Cúller, resident a Madrid i descendent

2. Bona excepció és la tesi doctoral de Francesca Español sobre l'escultura goticofunerària a Catalunya al segle XIV llegida a la Univesitat de Barcelona, com també el llibre de Xavier Sitjés i Molins: *L'art funerari medieval a la conca alta del Llobregat*. Manresa. Centre d'Estudis del Bages, 1994, pàg. 171.

3. AHG, Notaria de Figueres, llibre de notes del notari Miquel Gaspar Casamitjana, núm. 214, f. 154r-155v. També es pot consultar l'escriptura manual del mateix notari, núm. 215, f. 84v-86v, però no conté el dibuix del sepulcre.

directe d'Asbert de Trilla.⁴ El cronista castelloní actuà d'intermediari. No s'expliquen els motius de la necessitat d'aixecar aquesta acta, però podem suposar que el comte de Cúller ho devia de necessitar per alguna raó personal com pot ser la demostració amb proves fidedignes del seu llinatge.⁵

L'escriptura es presenta acompanyada d'un dibuix del sepulcre on es veu el cavaller Asbert Trilla jacent, amb el cap recolzat en un coixí ornat amb tres borles per banda. Habillat amb un ausberg amb caputxa de malles, cota, gamberes de llaunes i sabatons de cuir. Tota la roba que porta està guarnida amb un mateix escut heràldic, possiblement el del llinatge Trilla, i també porta una espasa entre les mans, creuades i planes sobre l'estómac. L'escut heràldic està format per tres xebrons o càbries del mateix color que formen una punta al centre i descendeixen pels dos cantons de manera paral·lela. Els armorials heràldics usals adverteixen que els xebrons són d'or, i el camper, de güella. Coincideixen amb el sepulcre dels Trilla de Maçanet de la Selva, datat també l'any 1334. Els nostres instruments de recerca no ens han permès d'identificar l'escut únic central amb tres ocells passant cap a l'esquerra, que ha de correspondre a l'esposa d'Arbert de Trilla, enterrada al mateix sepulcre; poden ser coloms o simples pardals.

Dos caps de lleó protegeixen els seus genolls. Un gos, com a símbol de fidelitat, està col·locat als peus. La presència d'aquests dos animals als sepulcres té una llarga tradició antiga i clàssica. Aquest cavaller medieval portava barba com a símbol de maduresa. Tota la vestimenta del difunt és una dada històrica molt valuosa, no només per la seva alta fiabilitat històrica, sinó també pel llenguatge social que comportava. Tot el que hi surt representat són elements parlants de la seva identitat. Al voltant del sepulcre apareix un text o epitafi amb capacitat de missatge adreçat a la col·lectivitat:

An(n)o D(omi)ni M^oCCC^oXXXIII^o XIII° kal(end)as sept(em)br(is) ven(er)abilis d(omi)n(u)s Alb(er)t(us) de Trilea miles et ven(er)abilis d(omi)na G. eius uxor p(rius) d. icta eadem die et an(n)o de miseria hui(us) mu(n)di migrarunt ad gaudia paradisi quo(rum) a(n)i(m)e requiesca(n)t in pace amen. Dicas qui respicis p(ro) eo(rum) animab(us). Pater noster et Ave M(aria)

Aquest ens informa que el dia 20 d'agost de l'any 1334 el cavaller Asbert de Trilla acompanyat de la seva esposa, anomenada G. –possiblement es deia Guillemma, ja que era un nom femení força corrent a l'època–, passaren al descans etern del paradís.

La inscripció del sepulcre, tant quan va ser transcrita en l'escriptura com quan va ser dibuixada a l'entorn de la imatge del sepulcre, presenta un passatge dubtós en referir-se a l'esposa d'Arbert. Hom transcriu “uxor Pus. D. icta”.

4. Miquel Pujades i Vilar apareix breument biografat al llibre d'Antoni EGEA i CODINA. *Figueres als segles XVI i XVII*. Figueres. Ajuntament de Figueres i Diputació de Girona, 1999, pàg. 128 on dedica un capítol a la nissaga figuerenca dels Pujades (pàg. 90-91). Fou doctor en dret i exercí com a jutge de la cort de Vilabertran, a més de professor aquesta mateixa funció a la vila i batllia de Figueres. Morí l'any 1625.

5. L'any 1594 Àngel Satrilla i de Sanjust, cavaller de Calatrava, obtingué la jurisdicció senyorial del comtat de Cúller, ciutat a la província sarda d'Oristany; posteriorment el títol passà a la família Aimeric, comtes de Villamar.

Gran Enciclopèdia Catalana, vol. 8, Barcelona, 1996, 9a reimpressió (actualitzada), pàg. 453-454.

El sentit original sembla voler referir el nom de soltera de la senyora, que hauria estat gravat amb les paraules “uxor, prius D. dicta”, o quelcom semblant.

El compte que fa l'escriptura del lloc cinquanta-quatre de Trilla entre els bisbes de Girona es basa en l'episcopoli de F. Diago, publicat a les *Sinodals* del bisbe Arévalo de Zuazo (Barcelona, 1606). Per l'atribució a Arbert de la paternitat del prelat no disposem de documents confirmatoris; el notari simplement ho abona només amb la tradició oral. Miquel Gaspar de Casamitjana aporta una data errònia per la mort del prelat, que s'esdevingué el dia 1 de març de l'any 1374, com documentem. També indica l'existència a Vilanova de la Muga d'un castell dit de Trilla, que a principi del segle XVII es troba gairebé derruït.

Les mides d'aquesta ossera queden recollides al document: 1,4 metres de llarg per 0,6 metres d'amplària, aproximadament. També ens fa saber que dins de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Vilanova de la Muga, estava col·locat perpendicular a la paret del costat de ponent, i encastat a la paret de l'església. El material usat per a la confecció d'aquesta peça funerària és el marbre, segons diu el document, encara que el més corrent era el gres o la pedra sorrenca d'extracció local.

Aquest tipus d'obres d'art, i en especial les de segles posteriors, no s'expliquen sense l'interès del difunt per aconseguir d'alguna manera l'ànima de supervivència i alhora sense una mínima estima personal. Sense fe i sense un mínim de vanitat serien inexplicables. Serveixen per mesurar el poder del finat, una mena d'esperit triomfalista que centra la mirada de tota la comunitat. A vegades el sepulcre és triat pel mateix interessat, ja que ell mateix seleccionava la traça o model que faria l'artista –escultor o picapedrer–, però el més corrent era que fos una tasca portada pels marmessors testamentaris, els quals havien rebut els diners suficients per portar-ho a terme segons la categoria econòmica i social del difunt. Anava acompanyat amb donacions econòmiques a l'església que autoritzava la col·locació del sepulcre o làpida.

Apèndix documental

Vilanova de la Muga, 24 febrer 1617

El notari Miquel Gaspar Casamitjana, a petició de Miquel Pujades Vilar, descriu el sepulcre d'Arbert de Trilla col·locat a l'església de Vilanova de la Muga.

AHG. Notaria de Figueres, llibre de notes del notari Miquel Gaspar Casamitjana, núm. 214, f. 154r-155v.

Descriptio et autenticatio marmoris in facie sepulcri venerabilis domini Alberti de Trilia quondam militis, in ecclesia loci Villaenovae Çambucae constructi positi, instante mag.co Michaelae Pujadas Vilar, legum doctore assessore et comissario generali villae Castilionis et comitatus Emporiarum facta, et domino comiti de Cullar, dicti vener. Alberti successori Madriti populato mittenda.

In Dei nomine. Cunctis pateat evidenter et sit notum quod anno a virgineo partu millesimo sexcentesimo decimo septimo, die vero sexto kalendas martii intititata, ego Michael Gaspar Casamijana, invictissimi domini nostri Hispaniarum regis auctoritate per universam terram et ditionem suae magestatis notarius publicus et de colle-

gio notariorum publicorum opidi Figueriarum sui Cathaloniae principatus et Gerundensis dioecesis infrascriptus, instatus et requisitus a magnifico domino Michaele Pujadas Vilar, legum doctore, assessore et comissario generali villae Castilionis et comitatus Emporiarum dioecesis eiusdem ibi et Figueriis populato, nomine et pro parte magnifici domini Hieronimi Pujadas decretorum doctoris civis Barchinone consobrini sui coram infra nominandis testibus exacte descripsi et quam acuratus potui delineavi quendam magnum vetustissimumque marmorem longitudinis septem palmorum et trium unciarum triumque palmorum latitudinis, palmis ex XII unciis computatis, in antiquissimo pariete recentioris ex immemoriali traditione construi incepti templi beate virginis et martiris Eulalie Amerita(sic) in loco Villae Novae Sambuche prememoratae dioecesis dicati, a parte circi templi eiusdem meridianaque dicti parietis, dictum parietem inter edificando perpendiculariter contexti positum, in quo imago estatuave integra hominis permaturae aetatis ad instar militis supinis tumulati, ense quasi inter crura repositam et manibus comprehensam tenentis, a ventre ad genua et primores ungues loricati, alteraque veste quasi per annea quatuordecim clypeis, tribus tignibus sive trabibus in unoquoque mersis ornata superinduti et alias antiquorum more ad calcaria usque armati, reclinatorium capiti sex clypeis ceteris similibus decoratum, canis efigiem pedibus habentis, inciditur. Ex cuius marmoris superiori linea tria pendent clypea transversaliter condita, quorum extrema predictis similia, medium autem tres volucres triangulariter sculptos tenet, quem goticis tum frequentibus characteribus venerabili sanctae crucis signo preposito, huiusmodi circuit inscripcio. + Anno Domini millesimo tercentesimo trigesimo quarto, decimo tercio kalendas septembris, venerabilis dominus Albertus de Trilea miles, et venerabilis domina G. eius uxor Pus. D.icta eadem die et anno de miseria huius mundi migraverunt ad gaudia paradisi, quorum animae requiescant in pace. Amen. Dicas qui respicis pro eorum animabus Pater noster et Ave Maria. Cuius venerabilis D. M. Alberti de Trilea consortisque predictae reliquias ibi quiescere et custodiri, ipsumque spectabilem valde egregiumque virum et dicti loci Villae Novae Sambucaae terminorumque eiusdem tum dominum comuni patrum voce prescriptaque et inviolabili actenus observata traditione ad vetustissimi pre nimia antiquitate et temporum inclemencia fere diruti castris nomen de ça Trilla aduch retinentis existencia recolendaeque memoriae Rmum. D. Jacobum de Trilea sive Çatria, quinquagesimum quartum post sanctum Narcissum eadem fere temporis aetate, huius Gerunden. dioecesis pontificem dignissimum inde et ab hac lacrimarum valle, tertio kalendas aprilis anni millesimi tercentesimi septuagesimi septimi ad aeterna iuxta Gerundensium pontificum sinopsim foeliciter migratum successorem descendentemve memoratum templi parietem edificasse perdilecto patri et coniugi prenominate sepulcrum construxisse, statuum viro ut supra illustratam consacrasset et amborum ossa ibi in memoriam condidisse comuniter affirmatur et tute creditur. Quem ut melius potui ingenii mei imbecillitas valuit per tutiori veriorique marmoris eiusdem elucidatione et hostensione in requiritis obsequium prout ecce (*hom intercala el dibuix*) ad unguem accurate delineavi. Unde in tantae veritatis fidem et testimonium eodem magnifico domino petente, instante et requirente hoc presens publicum perpetuis temporibus valiturum et cunctis petentibus traditurum, presentibus venerabilibus Nicholao Morató, S. T. D. presbitero Barchinonensi ibi forte reperto, Michaele Rocha etiam presbitero ach ecclesie predictae rectori, cum magnifico Galcerando de Lluch domicello in dicto loco Villae Novae Çambucae domiciliato pro testibus ad hec vocatis et rogatis specialiter et assumptis, prout superius continetur in prememorato loci loco sumpsit confecique instrumentum.